



**Politici leren van theatermakers**

# De raadszaal is een schouw

Mimiek, dictie, houding, timing: voor een goed optreden tappen politici en acteurs opvallend vaak uit hetzelfde vaatje. Wat kunnen raadsleden leren van theatermakers?

Illustratie: Hans Sprangers



## Trainingen populair

Bezuinigingen lijken weinig invloed te hebben op de vraag naar debat- en presentatietrainingen. 'Debat-training blijft onverminderd populair', constateert Roelie Lenten, projectleider van het Actieprogramma Lokaal Bestuur. Het VNG- en BZK-project voorziet onder meer in trainingen *Kennis en Kunde* voor gemeenteraden. 'Veel gemeenten vinden de debattrainingen belangrijk en deze worden ook als leuk ervaren. Je hebt snel het gevoel dat je iets geleerd hebt wat je meteen kunt toepassen.' Aanbieders van trainingen verklaren de aandacht voor debat- en presentatietrainingen uit de eisen die aan openbaar optreden worden gesteld in het huidige mediatijdperk. Bovendien heeft de invoering

van het dualisme het politieke debat in de raad belangrijker gemaakt. Geen enkele politieke partij kan zich gestuntel veroorloven, reden waarom alle landelijke bureaus trainingen aanbieden, ook voor de lokale leden.

Ook de Vereniging van Plaatselijke Politieke Groeperingen (VPPG) richtte na de laatste gemeenteverkiezingen een 'Academie' op. 'Want debatteren in de politieke arena is toch wat anders dan op een ondernemersvergadering', verklaart bestuurslid Elias Bom. Bij gebrek aan een landelijke kas moet de vereniging wel creatief omgaan met de budgetten op lokaal niveau. 'Onze leden moeten vaker zelf de portemonnee trekken.'

# toneel

**N**oëlle Sanders, raadslid in Amersfoort, kreeg tijdens een workshop van een fractiegenoot alias theatermaker het advies om rechtop te staan als ze het woord voerde. Die houding straalt meer zelfvertrouwen uit, zo weet ze sindsdien. Haar zachte stem was geen bezwaar, leerde ze. 'Mits goed gebruikt kan het mijn betoog zelfs iets extra's geven.'

Politiek is theater, zei wijlen Václav Havel,

bij leven toneelschrijver, dissident én president. Of dat een-op-een klopt, is te betwisten. Maar het idee is duidelijk. Ook tijdens de laatste verkiezingscampagne drongen de overeenkomsten tussen theater en politiek zich op. Partijleiders kruisten de degen op het toneel van Carré, kropen in de rol van aanvaller of verdediger, stemden hun betoog af op de reacties van het publiek en werkten zichtbaar aan houding en stemgebruik.

Iedereen weet dat in Den Haag een batterij trainers klaarstaat om van politici en topambtenaren effectievere sprekers te maken. Van personal coaches en op workshops leren ze dat 55 procent van de communicatie bestaat uit lichaamstaal. Kijk je iemand aan? Sta je stevig? Je stem en manier van praten komen op een goede tweede plaats. Spreek je snel? Binnensmonds? Wat je precies te zeggen hebt, is van schokkend weinig belang. De inhoud

Patrick Nederkoorn tijdens een training voor raadsleden (foto: Henry Krul)

van je betoog draagt maar zeven procent bij aan het succes van je optreden.

Patrick Nederkoorn, theatermaker en fractievoorzitter van D66 in Amersfoort, schuift deze maandagavond aan op de kleine publieke tribune tijdens een vergadering van de gemeenteraad in een middelgrote gemeente ergens in Nederland. Negenendertig leden, verdeeld over negen fracties. Ze zijn er bijna allemaal. Er staat dan ook een belangrijk debat op de agenda: de stedelijke koers. Nederkoorn (1983) schrijft theatervoorstellingen voor theaters, bedrijven en gemeenten. Hij zal met acteursblik het optreden van de raadsleden volgen. Hoe staan ze achter de microfoon, hoe praten ze, hoe bouwen ze hun betoog op, hoe komen ze over. Wie kan geen antwoord geven op de vraag en durft dat niet gewoon te zeggen. Wie laat zich van zijn stuk brengen, wie luistert met de handen in de zakken en met de ogen gericht op de punt van zijn schoenen. Want die raadsleden maken het zichzelf moeilijk en verkleinen hun kansen op een succesvol optreden.

### Stramien

Het stramien van dit raadsdebat is klassiek. Elke fractie mag zijn punt maken met een maximum aan spreektijd, het college zit naast de voorzitter, de raadsleden zitten in een halve cirkel rond de interruptiemicrofoon. De meesten turen op hun iPad. De eerste spreker, strak in het pak, loopt met stevige tred naar de microfoon. Hij heeft het met vaste stem over keuzes, hoofdlijnen van het coalitieakkoord, meer autonomie van wijken en buurt, lasten voor de burger, verantwoordelijkheid van de gemeentelijke partners. Nederkoorn luistert geconcentreerd, ellebogen op de



knieën, handen onder de kin. Af en toe knikt hij bijna onzichtbaar, als teken van goedkeuring. Er is weinig aan te merken op de presentatie van het betoog. Een vrouwelijk raadslid in strakke tijgerprint meldt zich bij de microfoon. Ze kijkt zelfbewust de raadszaal in en laat betekenisvolle pauzes vallen. We moeten de kracht van de stad blijven benutten! Toch lijkt ze op het tweede gezicht nerveuzer dan ze doet voorkomen. Met haar rechterhand buigt ze voortdurend de microfoon. Omhoog, omlaag, omhoog, omlaag. Het handenprobleem zal bijna universeel blijken. Een ander raadslid stopt zijn rechterhand zonder ophouden in en uit de broekzak. Vingers gaan door de haren, draaien aan de trouwring, tippen even aan het voorhoofd. Wie er eenmaal op let, is het spoor van de inhoud van het debat al snel bijster. Het belang van de stem wordt duidelijk tijdens het betoog van een spreker wiens stem bij elk woord dreigt over te slaan. Hij klinkt aandoenlijk, maar niet sterk. Afen toe neemt hij een slokje water. Verkouden?

### Wellesnietes-dialog

De spreektijd in de raadszaal tikt onbarmhartig weg. Het gaat over veiligheid, aantrekkelijk wonen, tijdelijk gebruik van

bedrijven en openbare ruimte, ombuigen van kansen... Er worden kanttekeningen geplaatst, moties aangekondigd, de voorzitter wordt bedankt. Na het pak en de tijgerprint volgen spijkerbroeken, lange haren en een stropdas. Wie niet spreekt, schuift met zijn vingers over de iPad, neemt een slok koffie of thee of kijkt wat om zich heen. De woordvoerders lijken meer tegen de voorzitter dan de zaal te praten. Ze lezen het standpunt van hun fractie voor, formuleren vragen voor de portefeuillehouders en gaan kort in op voor de hand liggende vragen. Zo wordt de raadsvergadering over de stedelijke koers in de middelgrote gemeente het eerste uur maar moeilijk een debat. Raad en B en W zijn het over een belangrijke kwestie – geen bebouwing van een stuk grond van grote cultuurhistorische waarde – dan ook in grote lijnen eens. De woordvoerder van een lokale partij brengt wat reuring. ‘Klopt niet’, zegt hij. ‘Klopt wel’, zegt een coalitiepartij. Het geschetter van de wellesnietes-dialogoog kruipt omhoog langs de gebrandschilderde ramen. De vertegenwoordiger van de andere lokale partij blijft volledig zichzelf: ‘Kappen met die handel!’ Hij heeft het over gezinnen en huurders. ‘Hij spreekt de doelgroep aan. Heel goed’, prijst Nederkoorn.



## Tips

- Neem jezelf tijdens het raadsdebat op met de camera op je telefoon of iPad of kijk de opnames terug op internet.
- Zeg niet wat anderen willen horen, daar prikt het publiek doorheen en het is niet geloofwaardig en authentiek.
- Goed luisteren is de helft van de winst. Wat bedoelt de ander? Stem daar je reactie op af.
- Wacht tot iemand anders de bal stillegt. Dan hoef jij hem er alleen maar in te schieten.

[www.fractietraining.nl](http://www.fractietraining.nl)  
[www.beuk.nl/training-opleiding](http://www.beuk.nl/training-opleiding)  
[www.vppg.nl/academie](http://www.vppg.nl/academie)  
[www.actieprogrammaalokaalbestuur.nl](http://www.actieprogrammaalokaalbestuur.nl)

‘Je overtuigt iemand niet als je alleen maar aan het zenden bent’, legt hij later uit. ‘Reageren op wat er gebeurt, dat is belangrijk. Dat geldt ook voor een acteur. Je moet je tekst kennen, weten waar je speelt, wie er in de zaal zit en wat er speelt. In de politiek is dat niet anders. Het gaat erom te voelen wat de ander zegt en dat te gebruiken in je eigen verhaal.’ Of je nu debatteert of acteert, timing en het creëren van een moment zijn cruciaal voor het maken van contact. ‘Als de sfeer grimmig is, zul je daar als raadslid iets over moeten zeggen. Iemand heeft net een zwaar betoog afgerond, iedereen is daar nog mee bezig en jij begint gewoon je blaadje voor te lezen. Dat werkt niet. Je kunt er niet omheen te reageren op het voorafgaande. Anders ben je je moment kwijt. Dat zie ik vaak gebeuren.’ Nederkoorn gebruikt zijn ervaringen en observaties als theatermaker en raadslid in trainingen die hij via [fractietraining.nl](http://fractietraining.nl) aanbiedt aan lokale bestuurders en fractieleden, zoals Noëlle Sanders uit het begin van dit artikel.

### Jeu

Dat de jeu in het raadsdebat deze avond vooral uit de hoek van lokale partijen komt, is misschien niet toevallig. Elias Bom van de Vereniging van Plaatselijke Politieke Groeperingen (VPPG): ‘Raads-

leden van lokale partijen zijn niet geworven op een ideologie van een politieke partij. Ze zijn direct betrokken bij de gemeente en geworteld in de gemeenschap. Dat heeft een positieve invloed op de debatstijl.’ Het vaak grote en hechte netwerk en de lokale kennis geeft deze raadsleden bovendien veelal een inhoudelijke voorsprong, zegt Bom, zelf fractievoorzitter in Woerden. ‘Je bent niet per se een betere debater, maar je spreekt wel echt vanuit plaatselijke belangen.’

### Sprankelender

‘Als ik maar een goed verhaal heb, dan komt de rest vanzelf’, denken raadsleden vaak volgens organisatieadviseur Annemarie Reintjes. Zij werkt voor organisatieadviesbureau De Beuk. ‘De meesten zijn alleen gefocust op de inhoud en op het gelijk krijgen. Maar luisteren bijvoorbeeld is net zo belangrijk.’ Reintjes geeft trainingen waarin raads- en collegeleden onder andere leren te luisteren, samen te vatten en door te vragen. ‘En niet meteen te oordelen. Dat alles komt het debat ten goede.’ Reintjes, die ooit een dramaopleiding volgde, leidde voor de gemeente Tiel een simulatiespel voor alle fracties, het college en het ambtelijk management. De voorstelling: een commissievergadering. De spelers: fracties, collegeleden en ambtenaren. De pointe: hoe vervul je je taakstellende en controlerende rol als volksvertegenwoordiger? Ben je bezig met het profileren van je fractie of gaat het om het voeren van een goed debat? Wil je kaderstellend optreden of op details geïnformeerd worden?

Raadsleden, college en de ambtelijke top gaven zich een zaterdag lang over aan acteurs, die de cruciale rollen voor hun rekening namen en de deelnemers een

spiegel voorhielden over lichaamshouding, maar ook andere feedback gaven: waarom richt je je met je betoog tot het college? Waarom stel je technische vragen? Een van de deelnemers was Pieter van den Burg, sinds jaar en dag raadslid in Tiel. Hij heeft er zijn voordeel mee gedaan. ‘Ik merkte dat ik het in de loop der jaren heel interessant was gaan vinden om aan het woord te zijn en zo’n debatstijl gaat een eigen leven leiden. Mijn bijdragen waren niet zo effectief meer.’

Het debat zelf is sprankelender geworden, vindt Van den Burg. ‘We zijn veel meer met elkaar in gesprek en minder op het college gericht. Vroeger was het vaker eenrichtingsverkeer. Ik dacht: ik moet iets zeggen tegen het college, maakte bijna niet uit wat. Ik leerde dat het erom gaat elkaar te overtuigen van inzichten, niet van feiten. Als het gaat over de aanleg van riolering, proberen we geen vragen te stellen over de diameter van een pijp, maar over de financiële kaders.’

### Levendiger

Ineke Stel van de Concernstaf van de gemeente Tiel bevestigt dat de debatstijl levendiger is. ‘In een commissievergadering draait het om de commissie en de voorzitter daarvan, niet om het college. Dat zit er bij om een toelichting te geven. Dat is na de training wel duidelijk geworden. Bovendien zijn er sindsdien eens per maand beeldvormingsavonden, waarop een onderwerp van zo veel mogelijk kanten wordt belicht, niet alleen van de kant van het college. Ook dat helpt.’ Stel vindt echter ook dat het politieke debat in Tiel nog steeds beter kan. ‘Door de drukte en hectiek verval je in oude patronen. Dat is begrijpelijk. Eén simulatie is niet genoeg.’